

WURK

Us ideaal foar 2030 is dat elke ynwenner fan Fryslân de kâns kriget om syn talinten optimaal te ûntwikkeljen. Dit freget om in sterke ekonomy en kânsen foar earlik wurk. Wurkjouwers en wurknimmers moatte de romte krije om op in earlike wize in ridlik ynkommen te krijen.

Ekonomy en wurkgelegenheid fersterkje

It bedriuwslibben is de motor fan de Fryske ekonomy. Undernimmers soargje foar wurkgelegenheid, ynnovaasje en groei fan de produksje en drage dêrmei foar in grut part by oan de wolfeart en it wolwêzen fan Fryslân. Wy wolle dat de provinsje ekonomyske inisjativen stipet dy't banen opsmite. De oerheid moat net sels op de stoel fan de ûndernimmers sitten gean, mar moat it wol mooglik meitsje om ûndernimme te kinnen.

Grutte bedriuwen binne foar Fryslân fan essinsjeel belang, om't se wurkgelegenheid biede en krêftige ympulzen jouwe oan nije inisjativen en ynnovaasjes. Gruttere bedriuwen ha mear earmslach, mear ynternasjonale kontakten en mear mooglikheden om ynnovaasjeprojekten te ûntwikkeljen. Wy fine dat de provinsje Fryslân it belang fan dizze grutte bedriuwen foar ús regionale ekonomy yn it each hâlde bliuwe moat.

Grutte bedriuwen binne foar Fryslân fan essinsjeel belang, om't se wurkgelegenheid biede en krêftige ympulzen jouwe oan nije inisjativen en ynnovaasjes. Gruttere bedriuwen ha mear earmslach, mear ynternasjonale kontakten en mear mooglikheden om ynnovaasjeprojekten te ûntwikkeljen. Wy fine dat de provinsje Fryslân it belang fan dizze grutte bedriuwen foar ús regionale ekonomy yn it each hâlde bliuwe moat.

De fraach is of de MKB-sektor foldwaande profitearret fan it ekonomyske programma fan de provinsje. Dêrom wolle wy dat de provinsje evaluatearret yn hoefier de MKB-sektor dêryn echt meidocht. Sa nedich moat it belied oanpast wurde om de partisipaasje troch de MKB te ferbetterjen. Wy wolle de slachkrêft, kennis en kunde fan it MKB fersterkje troch middel fan ynnovaasjebijdragen, startsubsydzjes en sybsydzjegearânsjes (dit binne gearânsjes dy't keppele binne oan it werom beteljen fan in liening, ek wol boarchstelling neamd). De provinsje kin soargje foar de goeie maatskiplike en ekonomyske betingsten, sadat der nije warberens

en wurkgelegenheid ûntstiet. In goeie gearwurking tusken bedriuwslibben, wittenskip en ûnderwiis is hjirby wichtich.

Bettere oansluting tusken ûnderwiis en de arbeidsmerk

De arbeidsmerk sil de kommende jierren feroarje, ûnder mear troch de fierdergeande ynformatisearring en digitalisearjen fan wurk. Administratyf wurk wurdt mear en mear oernommen troch kompjûters. Dêr tsjinoer stiet in oanwinnende fraach nei heger technysk persoanel en ambachtslju. It (berops)ûnderwiis moat dêrop ynspylje, sadat fraach en oanbod fan wurk op elkoar oanslute.

As tsjinwicht tsjin de tanimmende fergrizing is it wichtich dat ôfstudearre jonge minsken perspektyf hawwe op wurk. Foar krekt ôfstudearre mbo'ers en hbo'ers is it no lestich om wurk te finen yn Fryslân. Wy sette yn op in kombinaasje fan wurkje en learen, sadat jonge talintfolle minsken yn Fryslân bliuwe.

Faire oanbestegingen

De MKB-sektor moat de kâns krije om mei te dwaan by oanbestegingen. Utslutingskriteria dy't net ridlik binne moatte mijd wurde. As der bygelyks praat is fan in minimumomset-kriterium, dan moat dit yn in ridlike ferhâlding stean ta de opdracht dy't útjûn wurdt (bygelyks maksimaal fiif kear de opdrachtsom). Tagelikertiid moat der sprake wêze fan in fair-price kritearium, wêrby de kalkulatoryske kostpriis as minimum ynskriuwsom jildt. Troch de stimulearring dat MKB-bedriuwen, ûnderwiis- en wittenskipynstellingen yn oanbestegingen gearwurkje, wurdt kennis en kunde fan partijen by oanbestegingen bondele. DBFM-kontrakten (design-build-finance-maintain) biede neffens ús kânsen foar grutte ynfastrukturele projekten.

It Nije winkeljen

Mei de opkomst fan ynternet is it winkeljen definityf feroare. "It nije winkeljen" daget provinsje en gemeenten út, mei't de funksje fan binnenstêden en winkelsintra feroare binne. De provinsje kin yn oparbeidzjen mei de gemeente ynfolling jaan oan dat nije winkeljen, ek yn gearwurking mei kennisynstellingen. Stêden moatte sintra wurde dêr't wat te belibjen is, wêr konsuminten graach nei ta geane. De provinsje kin yn oparbeidzjen mei de gemeente ûndersykje wat dêrfoar nedich is.

Wy binne net foar in 24-oere-ekonomy en keapsneinen, om't dit foar lytse winkelmannen in ramp is. Sy misse omset as konkurrinten wol sân dagen yn 'e wike iepen binne, wêrtroch sy miskien har winkel slute moatte. Dit komt de leefberens fan doarpen en kearnen net te'n goede. Wy hawwe no ien kear te krijen mei keapsneinen. De provinsje hat hjiryn gjin trochsettingsmacht, mar kin wol it petear tusken ferskate gemeenten stimulearje. Wy wolle dat de provinsje dizze regionale rezjyrol op him nimt sadat foarkommen wurdt dat gemeenten elkoar meinimme yn de ratrace (as de iene gemeente foar keapsneinen kiest, fielt de neiste gemeente him min of te mear ferplichte om mei te dwaan). De provinsje kin in petear tusken gemeenten organisearje oer regionale sprieding fan it tal keapsneinen. Mei in mear regionale sprieding wurdt de lytse winkelman net ferplichte elke snein syn doarren iepen te dwaan.

Ik vind het belangrijk dat sociaal ondernemen wordt gestimuleerd, zodat er meer banen komen, ook voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt.

Arjen Lont
Directeur bestuurder Lont Beheer
Voorzitter Vereniging Het Friesch Dagblad

Sosjale ûndernimmings stimulearje

Wy wolle dat Fryslân kânsen biedt oan ûndernimmers dy't har ynsette foar ekonomyske en maatskiplike dielnimming fan kwetsbere groepen minsken. Elkenien moat de kâns krije om nei fermogen diel te nimmen oan de maatskippij. Der stean tefolle minsken oan de kant, om't it har bygelyks ûntbrekt oan de goeie startkwalifikaasje, in (sosjaal) netwurk, de feardigens en/of de kompetinsjes om folweardich oan ús (komplekse) maatskippij diel te nimmen.

Sosjale ûndernimmings kinne minsken kânsen biede. In sosjale ûndernimming leveret in produkt of tsjinst en hat in normaal fertsjinmodel. Jild fertsjinje is lykwols net it haaddoel, mar in middel om de werklike missy te heljen, nammentlik it kreëarjen fan maatskiplike impact. Wat de ChristenUnie oanbelanget krije ûndernimmings dy't in maatskiplike bydrage leverje wolle, de romte. Dit jildt sawol foar reguliere ûndernimmings as sosjale ûndernimmings. Protte reguliere ûndernimmings hawwe al oandacht foar sosjale wearden, bygelyks troch minsken mei ôfstân ta de arbeidsmerk yn tsjinst te nimmen. Wy wolle dat dit, bygelyks by oanbestegingen, ien fan de kritearia is wêrop bedriuwen beoardield wurde. De oerheid kin gjin banen meitsje: it binne de

bedriuwen en ynstellingen dy't dat dogge. Wat de oerheid wol dwaan kin, is it stimulearjen fan bedriuwen om sosjaal te ûndernimmen, sadat der mear banen komme, ek foar minsken mei in ôfstân ta de arbeidsmerk. Sosjale ûndernimmings fertsjinje mear oandacht, ek fan de provinsje, omdat dizze noch relatyf ûnbekend binne.

Wy wolle dat der binnen de provinsje Fryslân ien dúdlik oansprekpunt komt foar sosjale ûndernimmers, maatskiplik ferantwurde ûndernimmings, de Millenniumdoelen en fair-trade projekten. Dit foarkomt fersnipeljen fan ynformaasje en makket it foar ûndernimmers dúdlik wêr sy binnen de provinsje telâne kinne mei har fragen.

Kânsen foar toerisme en rekreaasje

Der binne wis en wrachtich kânsen om rekreaasje en toerisme yn Fryslân te fersterkjen, bygelyks troch goeie rekreative bûtensportfoarsjenningen, sa as ruterpaden, skeelerrûtes, en kanorûtes mei fasiliteiten foar de brûkers. Wy binne foar in goeie ûntsluting fan it lanlik gebiet middels in netwurk fan tsjerke- en klompepaden, kuierrûtes, fytspaden en kanorûtes en wolle dat fuortsterkje. Ek wolle wy in boerelânpaadregeling foar boeren dy't har lân tagonklik meitsje foar kuiers (en tagelikertiid de bedriuwdoar iepensette foar belangstellenden). Fierders wolle wy mear oandacht foar immaterieel erfgoed, sa as it behâld fan it oansicht fan karakteristike lânskippen, doarpen en stêden.

It is fan belang dat provinsjes har belied foar toerisme en rekreaasje ûnderinoar ôfstimme, sadat der bredere toeristyske en rekreatieve sônes en netwurken ûntsteane. Provinsjale rûtes moatte oansluting ha mei lanlike rûtes.

Rekreaasjeskap De Marrekrite hat in wichtige rol by it yn stân hâlden en kreëarjen fan rekreative foarsjenningen. Sy soarget foar de foarsjenningen dy't nedich binne, bygelyks by iepenloft swimmooglikheden en strantsjes. Wy wolle it provinsjale oandiel yn de finansiering trochsette, hoewol de bydragen fan provinsje en gemeenten wol yn lykwicht wêze moatte.

Berik en ferkearsfeilichheid

Goeie berikberens is in absolute betingst foar de bloei fan ús provinsje. Fekearsfeiligens hat dêrby de heechste prioriteit. Wy sette ús ûnder mear yn foar oersichtlike en romme ferkearssitewaasjes, skieden rydbanen, goeie ferljochting en de sprieding fan ferkearsstreamen. Lânbouferkear wurdt dus safolle mooglik skieden fan oar ferkear. Wêr dat net kin, moatte passearstroken komme. Wêr mooglik wurde provinsjale diken om (doarps)kearnen hinne lein en wurde snelheidswichselings beheind.

Wy wolle dat de provinsje fluch en adekwaat hannelt by oankeap foar grûn fan diken, sadat bedriuwen net ûnnedich lang op slot sitte.

Wy sette ús ek yn foar goeie ferbiningen oer wetter. Wy wolle trochgean mei it ferbetterjen fan de befarberens fan Fryslân, mei ekstra omtinken foar de ferbining fan farrûtes mei it Lauwersmargebiet en de Waadsee en de ferbettering fan de farrûte Lemmer-Delfsyl. Men moat goed lobbye om hjirfoar jild te krijen fan it ryk en Europa. De oandacht giet foaral út nei it plan "Holwert oan see".

Fierders wolle wy dat der kleare ôfspraken makke wurde oer it ûnderhâlds-nivo en –budzjet fan diken en keunstwurken, sa as brêgen en fiadukten. De feiligens fan diken kin ferhege wurde troch ferljochting dy't past. Yn it lanlike gebiet kin men Smart Highways brûke, sa as bermferljochting oftewol 'glowing lines' (ljochtjouwende strepen dy't har sels oplade) en weidekreflektoren. Dynamyske ferljochting kin bydrage oan de sosjale feiligens op fytspaden.

Wy wolle feilige diken en fytspaden foar bern dy fan en nei skolle fytse, dêrmei stimulearje wy it fytsen. Wy binne foar de oanlis fan skieden fyts-/rinpaden bylâns provinsjale diken, sadat fytsers en kuiers hjir feilich gebrûk fan meitsje kinne.

Wy wolle de oerstap fan eigen nei iepenbier ferfier oeral yn de provinsje makliker meitsje. OV-opstappunten moatte goed tagonklik wêze foar de auto en de fyts. Parkearen moat dêr fergees kinne. Op elk OV-knooppunt, sawol trein- as busstasjons, kin men OV-fytsen hiere.

Oantreklik iepenbier ferfier

Wy wolle dat it OV oantrekliker wurdt troch in goed oanbod foar in goeie priis. Dit betsjut dat oplaad- en ferkeappunten fan OV-chipkaarten goed berikber binne en dat der foldwaande sitplakken binne yn bus en trein. It is wichtich dat de reisynformaasje en OV-marketing ferbettere wurdt, sadat reizgers mei help fan dynamyske reizgersynformaasjesystemen en nije technologyske tapassingen (foar bygelyks de smartphone) ynformaasje krije kinne oer aktuele fertrektiden.

It spoarferfier moat safolle mooglik oanslute by de ferfoersfraach fan groepen reizgers. Dit betsjut dat ferbiningen mei lytse doarpen as it kin yn stân hâlden wurde moatte of dat der folweardige alternativen bean wurde. Wêr nedich komme der nije stasjons en regionale spoarferbiningen by. Wy stimulearje lokale inisjativen, sadat bewenners fia regiotaksi of buertbuskonstruksjes oansluting hawwe op it regionale bus- en treinferfier.

Wy wolle dat it OV mear rekken hâldt mei spesifike (ek kwetsbere) doelgroepen. Dit betsjut dat de âlderein en minsken mei in beheining makliker tagong krije ta bus en trein. De ynformaasjeoarsjenning, haltes, stasjons, wurde dêrop ynrychte. Wy wolle dat der gaadlike, goed betelbere abonneminten beskikber binne foar frekwinte brûkers fan it iepenbier ferfier, sa as skoalgeande bern en op-en-del-reizgers. Reizgers kinne trajektabonneminten keapje, sadat sy allinnich betelje wat se nedich ha. Dit jildt ek as der op in trajekt mei ferskate ferfierders reizge wurdt. Wy wolle dat der in OV-deikaart komt; sadat ferskate foarmen fan iepenbier ferfier op dy dei tagonklik en betelber makke wurde. Stappende jongerein kinne mei it OV nei hûs ta. Dit foarkomt dat sy mei drank achter it stjoer krûpe. Dêrom binne wy foar in goeie treinferbining Grins-Ljouwert, yn it wykein mar ek yn de nacht.

Wy wolle dat it haadspoor en it regionale spoar better mei elkoar ferbûn wurde, sadat intercity's en regionale treinen better op elkoar slute. Regionale treinen ride troch op it haadspoor as der in grutte ferfiersfraach is, sadat reizgers net hoege oer te stappen. De reistiid op it trajekt Ljouwert-Swol wurdt ferkoarte troch mear treinen (it leafst fjouwer de oere) yn te setten en troch it befeiligingssysteem ERMTS te brûken. It trajekt Ljouwert-Grins wurdt ferbettere troch de spoarferbining te ferdûbeljen.

Wy sette ús ek yn foar in fiergeand OV: goeie spoarferbiningen mei de rest fan Nederlân, sawol de kant út fan de Rânestêd as rjochting Grins en Dútslân. De trein Ljouwert-Grins-Bremen moat in trochgeande trein wurde, sûnder oerstap.

It OV moat net allinne goed berikber en tagonklik wêze, mar ek feilich, sawol foar reizger as it persoanlik. Wy wolle dat de provinsje hjirfoer hanthaveningsôfspraken makket mei it Iepenbier Ministearje, de nasjonale polysje, ferfierbedriuwen en gemeenten. De (sosjale) feiligens fan haltes en stasjons wurde ferbettere troch romme haltes en perrons, goeie ferljochting, foldwaande fytsfoarsjenningen en kleare hanthavening.

Ta beslút wolle wy dat it iepenbier ferfier bydraacht oan it minderjen fan de útstjit fan skealike stoffen. Dêrom binne wy foar de ynset fan skjinne bussen en elektrifikaasje fan de it regionale spoar.

Gearwurking op alle nivo's

De provinsje hat de taak om ús regio yn Europeesk ferbân goed op de kaart te setten, sadat middelen út Europa ús kant op komme. De lobby sil útwreiden wurde moatte, bygelyks om mei oare noardlike

provinsjes lobbyisten yn te setten. Dit stimulearret ek de gearwurking mei Europa. Wy wolle it Gearwurkingsferbân Noard-Nederlân (SNN) yn stân hâlde as wichtich gearwurkingsferbân foar it ynheljen fan Europeeske subsydzjes.

Goed openbaar vervoer is ontzettend belangrijk, zodat jongeren hun sociale contacten kunnen onderhouden en naar de school van hun keuze kunnen om hun talenten te ontwikkelen.

Leo Blees
Docent maatschappijleer Christelijke
Mavo de Saad Damwâld
Pastoraal werker/voorganger PKN Nij
Altoenae en Driezum

Wy fine it wichtich dat de provinsje gemeenten stimulearret om ûnder elkoar ôfspraken te meitsjen oer gearwurking en konkurrinsje. Dat is better foar de leefberens fan de hiele provinsje. Wat de provinsje fan gemeenten freget (gearwurking, ôfstimming, partnerskip) sille provinsjes ek ûnder elkoar sjen litte moatte. It provinsjale belied en de útfiering dêrfan hâldt net op by de provinsjegrinzen. By belied dat oer de grinzen hinne giet sil fan út in "automatisme" kontakt en ôfstimming socht wurde moatte mei de buertprovinsje(s).

It funksjonearen en it takenpakket fan it Interprovinsjaal Oerlis (IPO) is neffens ús ta oan it op'e nij beoardieljen. Wy wolle dat it IPO him net allinnich opstelt as de behertiger fan belangen nei it ryk, mar folle sterker de ûnderlinge gearwurking en ôfstimming siket. Hjirmei kinne provinsjes har mei-inoar sterker profilearje as in bestjoerslaach dy't der wat ta docht. Wy wolle gjin weryndieling, wol gearwurking. De eigenheid fan elke provinsje moat oerein bliuwe.

Klearens oer finânsjes en regelingen

Wy fine dat de provinsje in transparant finansjeel belied fiere moat. Elke boarger mei/moat witte wat der bygelyks mei de opsinten en mei it Nuon-fermogen bart. Dit moat ynsichtlik wêze op de provinsjale webside. Ek wolle wy dat alle provinsjale finansjele regelingen, sa as subsydzjes, regelingen en lieningsmooglikheden foar ûndernimmers, yn ien dúdlik portaal op de webside presintearre wurdt.

DE CHRISTENUNIE LEAUT YN WURK EN KIEST DEROM FOAR:

- Stimulearring fan ynnovaasje troch leechdrompelige subsydzjeregelingen en ferienfâldigjen fan regeljowing.
- Oanbestedingsrigels mei gelikense kânsen foar alle bedriuwen, grut en lyts.
- Oandacht foar lytse ûndernimmers; gjin 24-oerseconomy wêryn lytse ûndernimmers de slach ferlieze.
- Stypje en fasilitearje fan sosjale ûndernimmingsen, sadat elkenien de kâns kriget om nei syn kinnen bij te dragen oan de maatskippij.
- Fairtrade en maatskiplik ferantwurde ûndernimme as standertnoarm foar ûndernimmen en ynkeapje.
- Behâlde fan in oantreklik wen- en wurkklimaat fan rykstsjusten en grutte wurkjouwers yn Fryslân. Dit freget om in krêftige Haagske lobby.
- Fersterking fan it ambachtsûnderwiis; it ferlet oan fakminskten groeit.
- In gearhingjend netwurk foar kuierjen, fytsen en farren dat goed op elkoar oanslút en goed ûnderhâlden wurdt.
- Trochgean mei it ferbetterjen fan de befarberens fan Fryslân, mei ekstra oandacht foar de ferbining fan farrûtes mei it Lauwersmargebiet en de Waadsee. Spesjale oandacht foar it plan "Holwert oan see".
- In provinsje dy't goed berikber is, sawol mei eigen as iepenbier ferfier en dêrtroch oantreklik foar ûndernimmers, wurknimmers en skoalgeande bern.
- Mear en fluggere treinen tusken Ljouwert-Swolle en Ljouwert-Grins en in OV-deikaart foar alle reizgers.
- In provinsje dy't op in natuerlike wize kontakt siket mei de buertprovinsjes. Krêftiger ûnderlinge ôfstimming en gearwurking moat heech op de agenda stean. Gjin weryndieling, wol gearwurking. De eigenheid fan elke provinsje moat yn stân bliuwe.